

France PREŠEREN:

Krst pri Savici

OBNOVA

Poslovilni govor Čopu. Pove, da ga je njegova smrt prizadela in izrazi svojo notranjo bolečino.

»ločitvi od njega mi je hladilo...«

Pove, da je življenje zelo kratko, ter se jezi nad dejstvom, da njegovega prijatelja ni več, ko pa je imel v življenju še toliko za posotriti.

»kak kratko je veselih dni število...«

Jasno nam tudi pove, da bo še kar nekaj časa žaloval za njim.

»srce veselo, in bolno trpeče...«

Uvod

Doba pokristjanjevanja na slovenskem-boj med pogani in kristjani. Valjhun je pokristjanjevalec, ki pobija vse drugače misleče ljudi.

»boj krvai že dolgo bije za kršansko vero...«

Veliko ljudi je pobitih (tudi voditelja poganov Avrelija in Droh), veliko krvi je prelite

»končano njino je in marsiktero življenje...«

Ostane le še Črtomir, ki se s svojimi četami zateče v Bohinj.

»sam Črtomir se z majhnim tropam brani...«

Valjhun jih kmalu odkrije ter jih, skupaj s svojimi četami, obkolje in oblega 6 mesecev. Kmalu Črtomir in njegova vojska porabijo vso zalogo hrane in začnejo stradati.

»Le malo vam jedila, bratje!«

Črtomir tako neke noči prepričuje svojo četo naj gredo z njim, ker raje umre, kot pa postane suženj.

»s seboj povabim druge vas junake...«

Črtomirjeva vojska se soglasno odlični, da napadejo, ko bo sovražnik spal. A žal je bil istih misli tudi Valjhun. Tako je prišlo do velikega pokola, kjer Črtomirjevi vojaki umrejo.

ne boj, mesarsko klanje...«

Valjhun išče Črtomirja med padlimi vojaki, a zaman.

»Valjhun zastoj tam išče mlado lice njega, ki kriv moritve je velike.«

KRST

Dogodki po boju, kako noč zakrije bojišče in mrtva telesa.

»mož in oblakov je obojno končala temna noč...«

Črtomir je ostal edini živ. A se po boju vihar v njegovi duši še vedno ni pomiril, želel si je boja, želel si je še več krvi, želel je maščevati svoje tovariše.

»potihnil ti vihar ni v prsih boja; le hujši se je zbudil črv nekdanji...«

Pripovedovalec pove, da moramo Slovenci obdržati naš narod enoten. Da je le tujcem na Kranjskem lepo. In Črtomirju dopoveduje, da kljub bolečini ki jo nosi v sebi, ne sme misliti na samomor.

»le tujcem sreče svit se v Kranji žari...«

»Al, da tejenja skleti rana, ne boš posnel Katona Utikana!«

Pripovedovalec tudi Črtomirju dopoveduje, da ne sme čakati, saj bo starost prišla hitreje, kakor si misli in naj zdaj, ko je še mlad naredi, kar ima za narediti.

»Prenesla pričujoče ure teže bi ne bila let poznih glava siva...«

Nato opisuje vse lepote Bleda: kako se v daljavi vidijo gore, grad, polja in griči. Ta kraj je zanj (za pripovedovalca) raj.

»polja, ki spred se sprosti, lepotije ti kaže Bleški grad na levi strani..«

Na blejskem otoku je v Črtomirjevih časih stal kip boginje Žive. Pove, da so zaljubljeni hodili k njej in se ji priporočili. In da tam Staroslav in njegova hči Bogomila zapirata in odpirata vrata sobe kjer je Živa.

»podoba bogije je stala Žive...«

»Tam bog'nje vežo Staroslav in lepa njegova hči odpira in zaklepa.«

Bogomila je bilo nebeško lepo 16 letno dekle, katero še ni bilo zaljubljeno. Otepala se je vseh mladeničev, ki so jo prosili za roko.

»Spolnila komej je šestnajsto leto; srce mlado ni za noben'ga vneto.«

Črtomir se nekega dne pripelje z ladjo mimo otoka in tam zagleda Bogomilo. Ob trenutku., ko jo zagleda, ga njena podoba čisto prevzame (ljubezen na prvi pogled).
»iz nje oči v srce ljubezni strela, plamen neogasljev je v njemu vneta.«

Bogomila je začutila enako ko je prvič zagledala Črtomirja. Kaj kmalu sta se zaljubljenca držala za roke.

»O blagor, blagor Črtomir ti vneta je deklica od tvojega pogleda...«

Njuna sreča je bila popolna, a žal nič ni večno in po enem letu srečnega razmerja je prišel grozen trenutek ločitve.

»Naj pevec drug vam srečo popisuje, ki celo leto je cvetla obema..«

»pregnana od ločitve bolečine...«

Vzrok njune ločitve je bil Valjhun, ki je bil zopet na pohodu pokristjanjevanja in s tem tudi na lovu za Črtomirjem.

»Pripodil s sabo je Valjhun srditi požigat božje veže divje roje...«

Črtomir in Bogomila se tako še zadnjič objameta in strastno poljubita. Črtomirjeva edina rešitev, da preživi je beg. Tako Črtomir kot Bogomila se ne moreta sprijazniti z ločitvijo in ju to le še toliko bolj požalosti.

»objeta sta, ko bi bila telesa enga, spustiti žnabel žnabla noče...«

Valjhun pa je z vsakim trenutkom bližje Črtomirju, ki ga želi dobiti za vsako ceno. Črtomir mu poskuša pobegniti, a ga Valjhun kaj kmalu dohiti in Črtomirju ostane na izbiro le še neizprosni boj na življenje in smrt.

»po Kokri doli v Kranj Valjhun pripodil...«

»List pride, kak vasi in veže božje gore; - čas Črtomir je vzet' orožje.«

Črtomir se je podal v brezupen boj in se boril zelo junaško. Ko se je boj poglobil jepri Bohinjskem jezeru sam stal Črtomir, ki je bil obkrožen le z mrtvimi telesi in po glavi mu je rojila misel o samomoru, toda ustavil ga je roka, ki je bila podoba lepe Bogomile.

»življenje misli vzet' si v slepi veri; al nekaj mu predrzno roko ustavi...«

Črtomir je nemudoma želel izvedeti ali je še živa in zdrava, ali ji gre dobro, ali se je mogoče predala komu drugemu. In vse to je želel izvedeti še pred svojo smrtjo...

»Enkrat videt' želi podobo milo..«

»al živa, al mrtva je, zvedet' more, ločiti pred se iz sveta ne more.«

Nato se pripelje mimo ribič in ga opomni, da ga povsod išče Valjhun in da mora iti z njim do varnega zavetja.

»Znan ribič priveslja od une strani...«

»kak z vjetmi Valjhun srditi rabi...«

Ribič ga nato odpelje na varno k izviru Savice.

»In brž veslata v konec ta jezera, kjer bistra vanjga priobni Savica...«

Črtomir se želi odkupiti ribiču s plačilom, vendar nima nič denarja. Prosi ga naj poišče Bogomilo, in mu reče, da mu bo ona dala plačilo. Da pa misli resnu, mu da v varstvo prstan.

»in da mu prstan samo njima znani, de bo pri njima storil mu resnico...«

Preden je ribič odšel mu je še naročil naj poišče kako gre Bogomili, sam pa je na novice počakal pri slapu Savica.

»Po Bogomili prašat mu ukaže..«

»Pri slapi čakal jutro bo Savice, vesele ali žalostne novice.«

Naslednje jutro razmišlja o okolici, o slapu, samo zato, da bi pregnal nestrpnost.

»junak premišlja, kak bolj spodej lena voda razgraja, kak bregove stresa...«

Iz dremeža in premišljevanja ga zbudijo glasovi, ki se mu čedalje bolj približujejo. Kmalu zagleda ribiča, neznanega moškega in na njegovo veselje zagleda tudi ljubo Bogomilo.
»spozna koj ribiča poštene lica; neznan mož pride po stezi zeleni...«

Vse se zdrami v njem, zopet ga obkroži sreča in želi jo objeti.

»ak smejo srečne te roke objeti...«

Bogomila pa se mu izmakne iz objema in sede na skalo. Črtomir se takoj zave, da je nekaj narobe. Bogomila mu pove, da je postala kristjanka in kako je sploh prišlo do tega.

»Povedat' moram ti, de sem kristjana, malikov zapustila vero krivo...«

Bilo jo je zelo strah za Črtomirja in ta strah bi jo skoraj pahnil v smrt. Nato pa je srečala, oz. spoznala duhovnika. Ta ji je povedal kakšni so krščanski nauki in da ima Bog vse rad.

»Obupala sem skorej takrat reva...«

»De pravi Bog se kliče Bog ljubezni...«

Bogomila je nato Črtomirju pripovedovala o tem, da je bil duhovnik včasih druid, toda je spoznal resnico v krščanski veri.

»pove, de pred je štet bil med druide, de preobrnil se je k veri pravi...«

Skrbelo jo je, ker Črtomir ni bil kristjan in, da Bog ne mara ne kristjanov. Bala se je namreč, da bi ga zaradi vere ubili. Prosil je Boga naj ga ne zavrne, ker ne veruje vanj.

»Zavreči v jezi ga, moj Bog! ne hoti, ker v zmoti žali te, ne 'z hudobije...«

Nato pa ga povabi oz. prosi naj si ji pridruži in stopi v krščansko vero, da bosta lahko srečno skupaj živela.

»ljubezen brez ločitve de zazori po smrti nama tam v nebeškem dvori...«

Črtomirju Bogomila pomeni zelo veliko. Za njo bi tudi umrl, ne bi ji mogel odreči ničesar.

»ti sužno moje bo življenje celo, ti gospoduj čez vero, misli, delo...«

Toda Črtomir se sprašuje, če ni ravno Valjuhn pobil veliko ljudi pod poslanstvom »Boga ljubezni«.

»Al zamisli ran, ki jih valjhuna meči so storili in pšic njegovih strela...«

Duhovnik zatrjuje Črtomirju, da Valjuhn dela po svoji glavi in ne po Božji volji, ki pravi da se moramo med seboj ljubiti in ne sovražiti.

»de ljubiti' mor'mo se, prav' uk njegovi...«

Črtomir se ne brani te vere, vendar pa se v spomin vedno znova vračajo slike njegovih umrlih tovarišev, ki jih je pokončala roka te vere v katero se podaja.

»Ak sklene me s teboj krst, Bogomila! kdaj me zakona zveza bo sklenila?«

Bogomila mu pove, da ne more postati njegova žena, dokler se ne bo dal krstiti. Obljubi mu, da bosta po krstu lahko srečno živela skupaj. V mislih pa je imela skupno srečno življenje po smrti.

»in temkej mili Bog v nebeškem raji z menoj te dragi! sklenil čase večne...«

»Bogu sem večno čistost obljubila, in Jezusu in materi Mariji...«

V zakon z njim, pa v tem življenju, noče stopiti tudi, ker ne želi postati ena izmed mnogih vdov, ker Črtomirja lahko ubijejo.

»kdaj vgasnila bila bi kriva vera, bi vdova ne bila žen masiktera!«

Naroči mu naj pojde v Oglej, in naj se pri patriarhu da posvetiti za duhovnika.

»le hitro v Oglej, tje do patriarha...«

Toda Črtomir ima še vedno pomisleke. Kako naj sprejme krščansko vero? Vero, ki mu je bila sovražna že celo življenje... Tako sklene in pove Bogomili, da zveza z njim ni pametno dejanje, ker ne more in ne more pozabiti svojih tovarišev. Odloči se, da je najboljša rešitev da odide.

»Nespametna bila bi z mano zveza...«

Ko Bogomila zasliši to, jo prevzame žalost, kajti zelo je imela rada Črtomirja in z njim bi rada živela večno, pa čeprav v naslednjem življenju, kajti v tem mora ostati zvesta Bogu.

»Bogu in tebi bom ostala zvesta..«

Črtomirja nato prevzame Bogomilin mili pogled.

»da je na sveti, komej si verjame, tak Črtomira ta pogled prevzame.«

Potem se zahvali ribiču za vso pomoč, ter mu da denar, ki mu je še ostal. Nato pa pogleda Bogomilo in se še zadnjič objameta.

»se bliža ji, presrčno jo objame..«

A Bogomila se ne preda in reče Črtomirju, da naj zavoljo njegove ljubezni, če jo ima res tako rad, kakor sam pravi, usliši še zadnjo željo, in sicer naj se da krstiti zdaj, ko je duhovnik še tukaj.

»O čakaj, mi dopolni prošnjo eno!«

Ker ljubezen do Bogomile prevlada, ugotovi njeni želji in gre z duhovnikom k slapu, kjer ga krsti.

»v imenu krsti ga svete Trojice...«

Nato Črtomir odide v Akvilejo, kjer postane duovnik. In tako nikoli več ni videl Bogomile. Vsaj ne v tem življenju.

»nič več se nista videla na sveti.«

Pobude za nastanek pesnitve

Zamiselnost pesnitve je bila Prešernova, delo je v celoti izvorno zamišljeno in oblikovano. Seveda je v njegovem nastajanju upošteval snovi, ideje, motive iz zgodovinske in/ali literarne tradicije.

Viri, na katere se je opiral Prešeren

J.V. Valvasor : Slava vojvodine Kranjske

Valvasor je opisoval vero, podjarmljanje in pokristjanjevanje starih Slovencev. Prešeren je iz tu prevzel podatke o bojih med kristjani in staroslovenskimi pogani, o Valjhunu, Avreliju, Drohu.

A.T: Linhart : Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije

S pomočjo tega dela je Prešeren prikazal zgodovinski čas, pojme o staroslovenskih bogovih, črtih, Živi. Povzel pa je pojmovanje, da so stari Slovenci živeli v svobodni demokratični družbi in da je bilo s pokristjanjevanjem konec njihove politične svobode.

Literarni zgledi, na katere se je opiral Prešeren

Homer: Iliada, Vergil: Eneida

Tu je lahko primerjal boj s hudournikom (Uvod).

Vergil: Troja (padec)

Ta mu je bila verjetno za zgled, ko je opisoval obleganje Ajdovskega gradca, boj zanj in Črtomirov govor.

Dante: Božanska komedija

Uporaba tercine v Uvodu, Črtomirovo in Bogomilino srečanje (podobno Dantejevemu in Beatricinemu-31. spev Vic), Bogomila je bila vzvišena in s tem podobna Beatrice.

Voltaire: Alzira

Delo o nasilnem pokristjanjevanju, v času bojev med Inki in Španci - tu je junak, tako kot pri Prešernovem Krstu pri Savici, pripravljen sprejeti krščansko vero, navkljub vsemu hudemu, ki so ga pokristjanjevalci storili njemu, njegovi družini, ljudstvu. Vero pa je sprejel zato, ker je spoznal razliko med pravim, torej humanim krščanstvom in političnem nasilju.

Z. Werner: Križ na Vzhodnem morju

Dejanje je postavljeno v boje nemških križarjev, krščanskih Poljakov in poganskih Prusov. Tudi tu se na koncu junak odpove ljubezenski zvezi z nevesto, ki se je zaobljubila Mariji.

Chateaubrian: Atala, Manzoni: Zaočenca

V obeh delih je pomemben motiv devška zaobljuba (Bogomila se zaobljubi Bogu).

Motivi, teme in ideje

Uvod:

Motivi

- boj za staro slovensko svobodo: »Bojuje se narmlajši med junaki, za vero staršev, lepo bo'njo Živo...«
- Bratomorna vojna: »Šest mescov moči tla krvava reka, Slovenec že mori Slovenca, brata...«
- Obleganje zadnje uporniške skupine
- Junakovo vztrajanje do konca: »S seboj povabim druge vas junake...«
- Smrtni boj: »al komej vrata so odprte, vname se strašni boj, ne boj, mesarsko klanje...«

Tema

- Poslednji boj naših prednikov za staro vero, za samostojnost

Ideja

- Narodna, družbena, posameznikova svoboda, kot poglobljena vrednota; svobodna izbira vere, družbenih zakonov. »ki jim je bila vera čez vse draga.«

Krst:

Motivi

- Premagan junak: »ječe pod težkim jarmam sini Slave..«
- Samomor: *Al, de te jenja ta skeleti rana, ne boš posnel Katona Utikana!*«
- Srečna ljubezen: »te vere, ki ji deklica ta služi, ki zdaj te z njo ljubezen čista družī.«
- Pokristjanjevanje: » Se možu zdi, de gre le v smrt krvao, brez de bi vero, brate osvobodil.«
- Deviška zaobljuba: »Bogu sem večno čistost obljubila, in Jezusu, in materi Mariji...«

Tema

- Romantična ljubezen: »objeta sta, ko bi bila telesa en'ga, spustit žnabel žnabla noče...«
- Črtomirov krst: »v imenu krsti ga svete Trojice...«
- Življenski obup, prepričanje, da vlada nad posameznikom usoda: »Molče v prošnjo Črtomir dovoli...«

Ideja

- Različne interpretacije

Epske osebe

Črtomir

V Uvodu je neustrašen, na smrt pripravljen, svobodoljuben voditelj in bojevnik. Veruje v svobodo, raje gre v smrt kakor pa da bi živel v suženjstvu. Verjame, da bodo lahko Slovenci ostali na tem svetu le z neodvisnostjo in samostojnostjo naroda. V Krstu pa se njegova osebnost začne kazati tudi v malce drugačni luči. Pokaže se njegova globoka, brezmejnja, silna in romantična ljubezen do Bogomile, katera je zmožna premagati tudi njegovo moškost in junaštvo. Tudi zna razmišljati s svojo lastno glavo – proti koncu namreč izvemo, da sploh ni verjel v stare bogove in jih je imel le za izmislek svečenikov.

Bogomila

Kakor Črtomira tudi njo spoznavamo ob branju dela. Iz šestnajstletne naivne deklice se spremeni v zrelo in pametno dekle. S tem je sposobna spoznavati resnično življenje, začuti pa tudi potrebo po večni ljubezni. Ker ji ljubezen obljublja ravno nova vera krščanstvo se odloči, da bo postala svečenica, se večno zaobljubila Bogu in molila za svojo ljubezen. Črtomir se zave, da si dekle želi njegove krstitve, da bo tudi njemu omogočeno posmrtno življenje in bosta tako lahko večno združena v nebesih.

Vojhun

je sin Kajtimare in je poveljnik krščanske vojske, ki je zvezi z bavarci, se že več let vojskuje z uporno slovensko pogansko vero. Vojhun hoče ubiti Črtomirja, ker ni bil krščen in ni se šel krstit, kot mu je bilo naročeno.

Duhovnik

tisti ki ga je poklicala Bogomila in pripeljala da krsti Črtomirja, ter ga s tem »popelje« v krščansko vero.

Zgradba

Delo obsega tri dele – posvetilni sonet Matiju Čopu, Uvod in Krst.

Sonet si je pesnik zamislil kot slovo od mrtvega prijatelja in odpoved v ljubezni. Ima tipično obliko soneta: štiri kitice – prvi dve kvartini z oklepajočo rimo, zadnji dve tercini z verižno rimo, v vseh vrsticah pa je verz laški (italijanski) enajsterec.

Uvod je izrazito epska, mogočna in junaška pesnitev o boju med poganskimi in krščanskimi Slovani, ki sega v čas pokristjanjevanja v 8. stoletju. Kitice so tu tercine, le zadnja je kvartina, rima v njih pa je verižna. Krst sam je pesem odpovedi – je epsko-lirski, kjer vsebuje dvogovor celo malce dramski. Ker je tu za razliko od boja v ospredju miselnost, so tu uporabljene oktave ali stance, ki dogajanje upočasnijo.

Zgradba Uvoda: 10 tercina (zasnova dogajanja & oris položaja vojske) + 7 tercina (Črtomirov govor) + 9 tercina (napad poganov, boj s krščansko vojsko, položaj po bitki) □ vsega skupaj 25 tercina in 1 kvartina.

Zgradba Krsta: 4 stance (oris uvodnega položaja) + 10 stanc (opis srečne ljubezni na Blejskem otoku) + 10 stanc (prehod iz obale Bohinjskega jezera k Savici) + 11 stanc (Bogomilina pripoved o spreobrnitvi) + 13 stanc (dialog, med Črtomirom, Bogomilo in duhovnikom) + 5 stanc (zaključek) vsega skupaj 53 oktav.